

**Мотиваційний чинник у вивченні української мови
іноземними здобувачами вищої освіти**

Тростинська О.М.

*к. філол. н., доцент кафедри мовної підготовки
Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна
м. Харків, Україна
e-mail: okasana@ua.fm*

Мотивація, на думку багатьох дослідників, є одним із визначальних чинників успішності як у навчанні в цілому, так і під час вивчення іноземних мов (див., наприклад, роботи Н. Арістової, Н. Бондаренко, Н. Гальскової, С. Занюк, М. Козак, О. Кухарук та інших). За визначенням С. Гончаренка, мотивація – це “система мотивів, або стимулів, яка спонукає людину до конкретних форм діяльності або поведінки” [2, с. 217]. Мотивами можуть виступати “уявлення й ідеї, почуття й переживання, що виражають матеріальні або духовні потреби людини” [2, с. 217]. Сукупність спонукальних факторів і визначає рівень активності й напрям діяльності особистості. Розрізняють внутрішню і зовнішню мотивацію. Зовнішня визначається вимогами певного середовища, його стимулами і корелює з відповідальністю, почуттям обов’язку та доцільністю («я повинен»), внутрішня безпосередньо пов’язана з пізнавальною діяльністю й особистісними сенсами та спирається на емоційну сферу індивідууму («мені хочеться»). Основними джерелами мотивації під час вивчення іноземної мови вважають усвідомлення студентами соціальної необхідності та формування в них особистісних потреб у її вивченні [4]. Таким чином, мовна мотивація нерозривно пов’язана з комунікативними потребами студентів та можливістю їхнього задоволення засобами певної мови.

У статті «Моделі мовного навчання іноземних здобувачів вищої освіти в Україні» [6], ми виділили 6 основних моделей, які сформувалися в українських ЗВО за часи незалежності (під моделлю ми розуміємо певну схему, що описує або пояснює предмети, явища, процеси в природі чи суспільстві, у нашому випадку - мовне навчання іноземців). Досліджувану модель мовного навчання

ми пропонуємо розглядати з точки зору таких складників: мова навчання, мова соціокультурного оточення та державна мова країни перебування. Залежно від мовної ситуації в обраній освітнім мігрантом країні навчання, ці мови можуть співпадати або не співпадати. Наявність трьох мовних складників, особливо за умови неспівпадіння, потрібно враховувати в організації освітнього процесу та розробці стратегій мовного навчання іноземців у ЗВО. З огляду на мовну ситуації в Україні та Закон про освіту, державна мова є сталим складником, мова навчання та мова соціокультурного оточення – варіативними. Сьогодні актуальними в українському освітньому просторі залишається чотири моделі мовного навчання іноземних здобувачів вищої освіти. Розглянемо кожен з них із точки зору рівня мотивації освітніх мігрантів до вивчення української мови.

Модель 1. Мова навчання – українська, мова соціокультурного спілкування – українська. Це оптимальна модель, оскільки однією мовою реалізуються всі комунікативні потреби інофонів в умовах мовного середовища, а навчання спрямовано на формування комунікативної компетентності, яка забезпечує навчально-професійне та побутове спілкування, адаптацію в академічному і соціокультурному просторі й отримання спеціальності, що безумовно визначає високу як зовнішню, так і внутрішню мотивацію іноземних студентів до вивчення української мови.

Модель 2. Мова навчання українська, мова соціокультурного спілкування – російська. У цій моделі знання української мови для іноземців – основа професійної підготовки за обраною спеціальністю, а сама мова є засобом отримання вищої освіти, тому навчання української передусім має бути спрямоване на формування вмінь і навичок у тих видах та формах спілкування, які задіяні у навчальній діяльності. Оскільки зміст навчальної діяльності безпосередньо впливає на мотивацію студентів, слід зазначити, що і в цій моделі іноземці демонструють високу мотивацію у вивченні української мови.

Модель 3. Мова навчання – англійська, мова соціокультурного спілкування – українська. Основні комунікативні потреби в українській мові цього

контингенту іноземних здобувачів вищої освіти лежать у площині спілкування в соціально-культурній, навчально-адміністративній та побутовій сферах, опанування компетентностей, необхідних для здійснення міжкультурної комунікації (мовної, мовленнєвої, соціокультурної, міжкультурної) та участі у міжкультурному діалозі. Проте не всі іноземці мають однакові потреби в афіліації – встановленні позитивних емоційних взаємозв'язків через спілкування, що визначає різний рівень мотивації у вивченні ними української мови як засобу соціокультурної комунікації. Підвищити мотивацію у спілкуванні українською могла б орієнтація навчання передусім на розвиток усних видів мовленнєвої діяльності за допомогою рольових ігор, навчання різних видів діалогічного мовлення, застосування в освітньому процесі проблемного навчання, вільної комунікації та методу «занурення», а також залучення широкого кола навчальних матеріалів лінгвосоціокультурного спрямування, здатних зацікавити студентів та спонукати їх до участі у міжкультурному діалозі.

Модель 4. Мова навчання – англійська, мова соціокультурного спілкування – російська. У цій моделі українська мова, яку студенти вивчають як іноземну відповідно до розроблених навчальних планів спеціальностей, не є ні засобом отримання вищої освіти, ні мовою соціокультурного спілкування. Відсутність реального україномовного оточення та сформованих комунікативних потреб визначає дуже низьку мотивацію цього контингенту іноземців у вивченні української мови. Переважання зовнішньої мотивації (отримання певної кількості підсумкових балів у кінці семестру як стимул навчання) не сприяє якісному засвоєнню знань та стійкому формуванню вмінь і навичок. Тому з-поміж чинників, які зумовлюють мотивацію до вивчення певної навчальної дисципліни (її зв'язок з майбутньою професією, місце в системі профільної підготовки, бажання самовдосконалення, прагнення до особистого благополуччя, за Є. Ільїним [3]), на чільне місце виходять якість викладання та стосунки з викладачем. У цій моделі особливо важливою стає роль викладача

як головного мотиватора навчання, від педагогічної майстерності якого безпосередньо залежить залучення англофонів до навчального процесу та результати навчання. Саме на викладача покладається завдання створення на занятті україномовного середовища за допомогою різноманітної наочності, інтерактивних засобів навчання, залучення ситуацій реального спілкування, ретельного відбору навчального матеріалу, оскільки його зміст безпосередньо впливає на формування в студентів внутрішньої мотивації.

Ми коротко окреслили роль мотиваційного чинника у вивченні іноземними здобувачами вищої освіти української мови. Наступним етапом дослідження цієї проблеми має стати розробка методик та засобів навчання української мови як іноземної відповідно до особливостей розглянутих моделей мовного навчання з метою підвищення мотивації іноземних студентів до вивчення державної мови країни, в якій вони навчаються.

Література:

1. Арістова Н.О. Формування мотивації вивчення іноземної мови у студентів вищих навчальних закладів: монографія. К.: ТОВ «ГЛІФМЕДІЯ», 2019. 240 с.
2. Гончаренко С.У. Український педагогічний словник. К.: Либідь, 1917. 376 с.
3. Ильин Е.П. Мотивация и мотивы. СПб.: «Издательство Питер», 2000. 546 с.
4. Козак М.В. Роль мотивації та шляхи підвищення при вивченні іноземних мов. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Ужгород, 2015. Вип. 35. С. 84-87.
5. Кухарук О.О. Педагогічні умови формування мотивації вивчення іноземних мов студентами вищих навчальних закладів I-II рівнів акредитації. *Нові технології навчання: Наук.-метод. збірник*. К., 2006. Вип. 44. С.71-77.
6. Тростинська О.М., Гребенщикова О.Г., Тітаренко О.О. Моделі мовного навчання іноземних здобувачів вищої освіти в Україні. *Викладання мов у вищих навчальних закладах освіти на сучасному етапі. Міжпредметні зв'язки: зб. наук. праць*. Вип. 42. Х.: ХНУ ім. В.Н. Каразіна, 2023. С. 135-154.